Číslo i rod maskulinum/femininum/neutrum:

Nosí je na ramenou – množné, neutrum
Tak, panstvo, končíme – neutrum, jednotné
Kalhoty, tepláky, plavky, šortky – množné, ženský
Kdy pojedeš do Olomouce – ženský, jednotné číslo.
Otravný hmyz – mužský,
Nálety sarančat – neutrum, střední

Pomnožná – kalhoty, sáňky, narozeniny - množného čísla i když označují jednu věc
Hromadná – uhlí, kamení, dříví, stromoví - jednotného čísla, znamenají více věc
Látková (mléko, voda) - označují látku bez zřetele na množství

Dříví (hromadné), dřevo (látkové), noviny (pomnožné), pivo (látkové), žito (látkové), hmyz (hromadné), Hradčany (pomnožné), Vánoce (hromadné), Čechy (pomnožné), tepláky (pomnožné), mouka (látkové)

Přečíst ze strany 205 až 211 o skloňování podstatných jmen

Tvořte sedmý pád plurálu (instrumentál):

To bystré oko – S těma bystrýma očima.

Ta nemocná žena – S těmi nemocnými ženami

Čtyři oči – se čtyřma očima

Nemyté ucho – s nemytýma ušima

Ten mladý muž – s těmi mladými muži

Její oblé rameno – s jejími oblými rameny

Naše malé dítě – s našimi malými dětmi

Ta vybělená kost – s těmi vybělenými kostmi

Hnědé ucho košíku – s hnědými uchy košíků

Moje ruka – s mýma rukama

Obě bratrovy nohy – s oběma bratrovýma nohama

Všechny čtyři ruce – se všema čtyřma rukama

Krůtí prsa – s krůtími prsy

Obě pomalované nohy od stolu – s oběma pomalovanými nohami.

Dvě malá očička – s dvěma malýma očičkama

Určit rod, životnost

Hřídel – ženský, (přípustný i mužský v jednotném čísle)

Dítko – střední,

Děti – ženský - kosti,

Oko – střední,

Oči – ženský,

Brambor – mužský, neživotný

Chotě – mužský, životný

Mrcha chlap – ženský,

Ona je sirotek – mužský, životný,

Syntax – ženský

Běž už něco dělat lenochu líná – neshodují se koncovky, mužský životný.

Dal jsem góla – mužský, životný (v tomto případě životný)

Do správného tvaru →

Podívala se na mně – vložit To její krásné zelené očičko: Podívala se na mně těmi jejíma krásnýma zelenýma očičkama

Těmto (oko) přiháčkuji ještě dna sloupky. Okům

Prostrčil ruce (oko) drátěného pletiva. Oky

Setkání s chovateli (koně) (manželé Zapletalovi). Koní/koňů manžely **Zapletalovými**

Doneste to ke (den) 25. 6. Dni/Dnu

Ve sklepě se to hemží (myši) myšmi

Neznám všechny pražské (čtvrť) čtvrti/čtvrtě

Bez černé (niť) nic nespravím. Nitě/Niti

Náklad převážely (několika lodě) několika loďmi/loděmi

Ve vašich (slohových práce) bylo mnoho chyb. Slohových pracích

Já se v těch (mast) nevyznám. Mastech/mastích

Věřím (žurnalista Moravec). žurnalistovi Moravcovi (pokud je před příjmení pán můžeme použít krátký).

Zavolám to (doktor Žemlička) doktoru Žemličkovi

Viděl jsi pořad o (houslista Pavel Šporcl) houslistovi Pavlu Šporclovi

První (indoevropan) byli (chétita) indoevropané chetité

(Husita) založili město Tábor Husité

O kterém (Miloš) mluvíš. Miloši

Poslal dopis (Zdeněk Novák), (prezident Masaryk) Zdenku Novákovi, prezidentu Masarykovu.

Do třetího pádu jednotného čísla

Pan dítě – k panu Dítěti/k panu Dítětovi/k panu Díťovi

Pan Stýblo – k panu Stýblovi

Pan Petrů – k panu Petrů

Do sedmého pádu j. Č.

Pan Poupě – s pánem Poupětem/s pánem Poupěm

Pan Vočadlo – s pánem Vočadlem

Do správného tvaru

V dnešním (téma) – tématu

V (muzeum) - muzeu

S mnohými (idea) nesouhlasím – idejemi/ideami

Z tohoto (cyklus) – cyklu

Pořad byl věnován hudebním (génius) – géniům

Mluvili jsme o (tabu) v dnešní společnosti - tabu

S tímto (apartmá) nejsme spokojeni - apartmá

Přivoň si ke krásným (orchidea) - orchidejím/orchideám

Nevyrovnal jsem se s místním (klima) - klimatem

Vědci odhalili nový typ (virus) - viru

V roli (Achiles) - Achila

Učili jsme se o (Pythagoras a Archimedes)

V dokumentu uvidíme (Nikaragua) - Nikaraguu

Čtu vojnu a mír Lva Nikolajeviče Tolstého

Zajdeš k Andree/Andrei

Mezi Jižní Korejí/Koreou a Japonskem

Byl překladatelem díla (Goethe) Goetha/goeteho

Mluvili jsme o (tvá sestra) (tvůj bratr) – tvé/tvojí sestře, tvém bratru

Dlouhý tvar tvoje je možný pouze v druhém, třetím, šestém a sedmém pádu u ženského singuláru.

Napsat správně – pokud je to přídavné jméno pak se mezera nedělá.

10metrové lano

10m lano

Uplaval 10 metrů

Uplaval 10 m.

90% úspěšnost

90procentní úspěšnost

Měl úspěšnost 90 %.

Vrátil jsi i vrátils. „S“ lze přidat k osobnímu zájmenu (tys to udělal), zvratnému zájmenu (ses, sis), spojce (žes), kdes byl...

Skladba = syntax

Jazykovědná disciplína, zkoumá stavbu věty a souvětí a výstavbě celých souvislých textů.

Klasická skladba – větné členy, vztahy mezi nimi, rozdělení věty na jednočlennou,... souvětí podřadné a souřadné. Nepravidelnosti větné skladby.

Valenční skladba – valence je schopnost slova (nejčastěji slovesa) vázat na sebe významově těsně nějaké výrazy.

Základové větné struktury – nejjednoduší valence, která v rámci daného slovesa nějaký smysl.

Textová skladba – textová skladba, výpověď má nějaké jádro, východisko...

Promluva – základní jednotka souvislé komunikace, je tvořena minimálně jednou výpovědí.

Výpověď – pronesené slova v nějaké komunikační situaci, nejčastější podoba věta,

Věta – základní forma výpovědi, základem věty je sloveso v přísudku, má čtyři funkce:

1. Funkce významová – vyřčena k nějaké situaci
2. Mluvnická stránka
3. Zvuková stránka – intonace, volba slov, pauza
4. Grafická stránka – začíná velkým písmenem, končí interpunkčním znaménkem.

Větný ekvivalent – nevětný útvar – chybí mu sloveso ve správném tvaru - „Překrásné“

Věty (každá z nich může být ještě zvolací):

- Oznamovací
- Tázací
- Rozkazovací
- Přací

Větu tvoří sloveso v určitém tvaru:

- **Věta jednoduchá** – 1 sloveso
  - **Holá** – Honza píše
  - **Rozvitá** – různé větné členy

    Základní stavební dvojice – podmět a přísudek

    Řídící a závislý člen – **Honza** ze 3. C; **píše** na notebooku
- **Souvětí** – 2 a více vět → více myšlenek
  - **Souřadné** – minimálně 2 VH a klidně i VV

    Hledám něco a nemůžu to najít.
  - **Podřadné** – 1 VH a minimálně 1 VV

    Šel jsem ven, protože bylo hezky

Syntaxtické vztahy významové

1. Přisuzování – predikace – vztah mezi podmětem a přísudkem → shoda v osobě a čísle.

Determinace – význam závislý blíže určuje význam členu řídícího

2. Přiřazování – koordinace – mezi několikanásobnými větnými členy – oba jsou na stejné úrovni – mají platnost týž větných členů

   Honza a Pavel

   Slučovací, vylučovací, odporovací...

3. Přistavování – apozice – označíme jeden jev dvojím způsobem.

   Jan Neruda, básník a prozaik 19. století, se narodil v Praze.

   Různý význam: hodnotící, shrnovací, výčet

Syntaxtické vztahy formální

- Parataxe = vztah souřadicí – jsou na stejné úrovni, nejsou na sobě závislé – nemůžeme se na ně zeptat. Červené a Modré svetry.
- Hypotaxe = vztah podřadící – členy jsou na sebe závislé – z jednoho členu se můžeme zeptat na jiný. Modré auto.
  - Shoda = kongruence – mezi podmětem a přísudkem, přívlastek shodný, u doplňku shodného – shoda mluvnických kategoriích.
  - Řízenost = rekce - Sloveso – předmět, neshodný přívlastek, neshodného doplňku. Člen řídící řídí pád daného větného členu **-** *„Čtu knihu.“*
  - Přimykání = adjunkce – příslovečné určení, přívlastek neshodný, řídící člen neurčuje přesně pád, volně se přimyká.

Větné členy

Holý (Viděl jsem), rozvitý (Mokrá houba), několikanásobná (Červená, modrá, zelená duha) větný člen.

Podmět – původce děje, nositel vlastnosti. Ptáme se prvním pádem, nemusí být však vždy v prvním pádě, ale i v druhém pádě (Nebylo tam **ani živáčka**. Nebylo tam **ani nohy**). Nezávisí na žádném větném členu.

- Vyjádřený – Auto jelo
- Nevyjádřený – Jelo to
- Všeobecný – Hlásili to v rozhlase. Kdo se bojí, nesmí do lesa. - víme ze souvislosti, zhruba, kdo je podmětem.
- Neurčitý – To co nevíme co je, přírodní stavy, přírodní stavy – Prší. Bolí mě v zádech. V kamnech zapraskalo → jednočlenná věta.

Přísudek – nezávisí na jiném větrném členu, shoduje se s podmětem, vyjadřuje nějaký děj, stav, vlastnost. Co dělá?

- Slovesný – plnovýznamové sloveso, Pavel čte, Jsem doma (ve významu nacházím se, existuji).
  - Jednoduchý
  - Složený – ze dvou slovesných tvarů: modální nebo fázové sloveso + infinitiv.
- Slovesný jmenný (se sponou) = neplnovýznamové sloveso (spona – nejčastěji být, stát se, mít – ve významu být).
- Neslovesný – přísudek není slovesem, nejčastěji citoslovce nebo ve větách, kde chybí spona – Sliby chyby.

Přívlastek:

- Rozvíjí podstatné jméno a tedy se z něho ptáme.
- Nejčastěji podstatné jméno
- Shodný vs neshodný
- Shodný může být v antepozici (před) nebo postpozici (za)
- „Jím ráda polévku teplou“ - postpozice
- U dvou podstatných jmen:
  - Jde-li o označení neživých předmětů a zvířat, pak se považuje za přívlastek až to druhé slovo.
  - Jde-li o osobní jména, pak považujeme za přívlastek první slovo.
- Mnohonásobný – všechny rozvíjí jedno podstatné jméno, odděluje se „,“
- Postupně rozvíjející – postupně rozvíjí členy – první světová válka.
- Těsný – vypuštěním se změní význam, píše se bez „,“
- Volný – vypuštěním se nezmění význam

Předmět:

- Nejčastěji závisí na slovese na přídavném jméně. „Jsem zvědavý na výsledek“
- Vyjadřuje osobu, zvíře nebo věc kterého se děj týká.
- Nejčastěji ve 4. pádě

Příslovečné určení:

- Závisí na slovese, příslovci
- Vyjadřuje bližší okolnosti:
  - Místa
  - Času
  - Způsobu
  - Míry
  - Prostředku – čím, píšu perem, prásknu mečem.
  - Příčiny – důvod
  - Účel
  - Podmínky
  - Přípustky
  - Původce děje - „Byl pochválen **učitelem**“, „Město bylo dobyto nepřáteli“,
  - Společenství - „Šel **se synem** do lesa“

Doplněk

- Závisí na podstatném jménu i slovesu – dvojí závislost
- Přechodníky
- „**Jako chlapec** jsem hrával fotbal.“, „Zvolili ho **předsedou**.“, „Otec se vrátil **unaven.**“, „**Viděl** jsem ho utíkat.“

Jako větné členy neurčujeme:

- Předložky
- Spojky
- Částice
- Některá citoslovce
- Odkazovací zájmena a příslovce - „Dbám na **to** aby vše běžel.“, „Vidí problémy **tam,** kde nejsou.“
- Přidané výrazy – „že ano?“, „abych tak řekl“, „tak nějak“.
- Navazovací výrazy - „Tedy, naopak, nicméně, jak říkám, naproti tomu“
- Oslovení

Poměry vět mezi HV a VV

Poměry:

- Slučovací – A a B
- Stupňovací – A a ještě B - „Vzdělání nestačí, musíš navíc získat potřebnou praxi.“
- Odporovací – A nebo B
- Vylučovací – A tak musí platit i B – „Okamžitě vynes to smetí, nebo si mě nepřej.“
- Důvodový – B je důvodem k A - „Vzdělání nestačí, musíš navíc získat potřebnou praxi.“
- Důsledkový – B je důsledkem A
- Vysvětlovací – „To jest“, „musela si sednou, byla už k smrti unavena“

Valenční teorie

Valence je schopnost slov vázat na sebe významově těsně určité výrazy. Nejčastěji se týká slovesa, dějových podstatných jmen.

Základová větná struktura – minimální věta, která dává smysl a je mluvnicky správná. Základem je sloveso v určitém tvaru (přísudek) + podmětu (u dvojčlenných vět) + může tam patřit předmět, příslovečné určení.

Valenční potenciál – počet valenčních vztahů, které dané přísudkové sloveso v jednom významu schopno vázat.

Obligatorní větné členy – jsou nutné, musí být ve větě obsazeny, aby věta dávala smysl a byla mluvnicky správná.

Konstitutivní větrné členy – jsou volitelné, bez nich bude věta stále dávat smysl.

Slovosled

Slovosled je pořadí slov ve větě, v češtině není pevný → stává se prostředkem významových odstínů. Nevhodné použití může vést k horší srozumitelnosti nebo dvojsmyslu.

- **Významových činitel slovosledu**

  Rozpad na dvě části východisko, tedy to co již bylo řečeno nebo na co je právě reagováno. A jádro – nová informace, posun kupředu.

Neutrální východisko – jádro

Příznakové jádro – východisko

Rozkazy: „Mně to dej!“, „Sem pojď“; Otázky doplňovací; zdůraznění jádra.

Uvnitř jádra a východiska může dojít (pokud mají více slov) k volnému uspořádání slov dle požadovaného vyznění.

- **Zvukový**

  Možnost mluvčího zdůraznit určitou část – větší síla a vyšší tón hlasu.

  - Příklonek – zvratná zájmena, některé tvary osobních zájmen a některé tvary pomocných sloves (jsem, bych).

- **Mluvnický**

  Do slovosledu mohou zasáhnout mluvnická pravidla, především:

  - Přívlastek shodný – stává před svým řídícím výrazem
  - Přívlastek neshodný – stává za svým řídícím výrazem
  - Příslovečná určení – řazeny od nejobecnejšího významu po údaj s nejkonkrétnějším, není to však podmínkou.
  - Souřadně spojené výrazy ve vztahu přiřaďování – u slušovacího poměru často bývá jejich pořadí libovolné („bratři Petr a Pavel“, „bratři Pavel a Petr“). Nebo řízené „překvapivý, ba šokující obrat ve vývoji zápasu“
  - Výrazy ve vztahu přistavování – jejich vzájemným přemístěním dojte buď k posunutí významu přístavkového spojení nebo ke změně vztahu přistavování na vztah určování.

Někdy se může mluvnický činitel střetnout s významovým činitelem.

Větosled

Pořadí vět v souvětí, je podobně volný jako slovosled – rozhodujícím faktorem je aktuální členění.

Větosled v souvětí podřadném – kromě aktuálního členění zde jistou roli hraje i ustálené pořadí některých vět vedlejších.

Větosled v pořadí souřadném – řídí se podobnými zásadami jako souřadně připojené větné členy. Logika akcí – otevřel dveře, vešel a pozdravil přítomný. Někdy je však možné i toto porušit „Buď neříkej nic, nebo mluv k věci“ (a opačně). Někdy je pořadí pevně dáno – u vět důvodových, důsledkových a vysvětlovacích.

Nepravidelnosti větné a souvětné stavby

Samostatný větná člen – je z věty vytčený nebo za větu dodatečně připojený výraz „Copak **Tahiti,** tam je ráj.“

Osamostatněný větný člen – výraz, který byl vyčleněn klesavou kadencí z větrné struktury, do které je plně skladebně zapojen. Stojí za větou. „Přijeď. Okamžitě.“

Vsuvka (parenteze) – nevětný útvar nebo větný útvar, který není do věty skladebně zapojen. Zpřesňuje obsah věty.

Výpustka (elipsa) – nevyjádření části věty, může se uplatnit pouze tam, kde adresát porozumí ze zbytku obsahu. „nevím, kam dřív“

Nedokončená výpověď (apoziopeze) - „Já bych tě nejradši...“.